

Eksplisjonsulykken 1944

Dagen begynte nesten som vanlig. Pappa skulle begynne senere på arbeid, så han laget frokost til min søster, Turid 7 år, og meg, jeg var nesten 9 år.

Mamma kunne ligge litt lenger denne dagen, og det kunne bestefar og, han var 89 år, og hadde alltid bodd sammen med oss. Han hadde sitt eget rom.

Så vi satt og spiste frokost, noen mørke skiver som vi bløtet i vann og hadde noe brunt sukker på. Margarin hadde vi ikke. Jeg skulle være på skolen kl 0900. Vi hadde ikke skole, så vi var hjemme i private hjem 2 ganger i uken. Nordnes skole brukte tyskerne, så den var stengt. Vi bodde i Strandgt. 56, rett utenfor Muren. Vi satt og pratet om forskjellige ting, krigen, skolen

og om jeg hadde gjort leksene mine. Så alt var jo greitt, stille og rolig. Så kom smellet, alt skjedde veldig fort. Alle dørene falt ned, vinduene kom inn.

Kjøkkenvinduet kom i ryggen og hodet mitt, alle glassbitene kom i ansiktet til pappa, og det ble blod over alt, masse blod.

Turid var litt heldigere, hun fikk "bare" en skramme på kinnet. Mamma kom i full fart, bestefar kom, han trodde det var dommedag. Ingen av oss forstod noe. Ingen tenke, vi bare var der, og blodet rente fra både pappa og meg. Plutselig

datt deler av skorsteinen ned i sengen min. Vi måtte komme oss ut før det raste sammen. Alle dørene lå nede så det var bare å gå.

Pappa bandasjerte oss så godt han kunne, og så gikk vi. Og det var litt av et skue. Vi prøvde å komme inn i Kalmarhuset, for noen sa at der var det førstehjelp. Men der var det fullt. Jeg kommer aldri til å glemme det synet som møtte oss der. Det var en pappa som bar på en liten jente som hadde mistet den ene foten, iallfall nesten. En mann var blitt blind, og blod over alt. Og alle skrikene, all gråten og fullstendig kaos. Vi ble avvist, for vi bare lettere skadet. Vi fikk beskjed å prøve i et hus som de kalte "Det hvite hus". Pappa visste hvor det var, og der fikk vi hjelp. Så vi ble bandasjert og stelt godt med. Men vi måtte hjem igjen, og da så vi all elendigheten. At det går an at så mye kan bli så rasert på så kort tid. Noen sa at det var salutt for Hitler, for han hadde fødselsdag den 20. april. Da svarte pappa at det får nå være måte på salutt. Vi tok med oss noen av de viktigste tingene våre og reiste til farmor og farfar som bodde på Minde. Men der kunne vi ikke bo, for de hadde bare en liten leilighet. Men vi fikk nå litt mat. Jeg tror det var havremelsgrøt. Det var ikke så veldig godt, men man spiser jo når man er sulten. Bare et blick på pappa var nok, da spiste vi. Ingen klaging, takk.

Men det store spørsmålet var, hvor skal vi bo. I Strandgt. var det umulig.

Pappa arbeidet i Nygårdsgrt, og i det huset hadde de et lite rom som vi kunne bo i, det var nærmest et lite klekott. Der kunne vi få være, men bestefar, morfar, kunne ikke være der. Han var gammel, og der var mange trapper.

Vi hadde noen slektninger på Lindås, så der kunne bestefar få bo. Men Turid og jeg måtte og bo et sted, for på klekottet var det for trangt.

Berstadsbygningen med Muralmenningen i bakgrunnen.
Foto: Ivar Lund. I privat eie.

Mamma kontaktet en lærer på Nordnes skole og hun kunne hjelpe oss. Hun hadde noen kjente på Stord. Jeg ble redd, skulle vi reise alene til Stord, vi visste ikke hvor det var engang. Men det skulle vi snart få vite. Mamma og pappa fulgte oss, vi kom til Leirvik. Der stod en ”gammel” mann og tok imot oss. Jeg tror jeg gren hele tiden, blikket fra pappa hjalp ikke

Turid og Else Marie. Bildet er tatt rett før eksplosjonsulykken og ble hengt på veggen hjemme hos dem 19. april 1944. Øverste høyre hjørne av rammen ble ødelagt under eksplosjonen. Foto: ukjent. I privat eie.

denne gangen. Vi kom til et stort og flott hus med en stor hage rundt, med mange frukttrær og mange busker.

Du verden, sa mamma, her er det fint og her får dere det kjekt, og her får dere deilig mat og dere kan være ute i hagen hele dagen. For meg var det ikke noe kjekt, jeg gren og klaget, min søster klarte seg mye bedre enn meg. Hun var nesten 2 år yngre, men likevel. Mamma og pappa måtte jo reise til Bergen igjen, og jeg var knust. Den ”gamle” mannen hadde to voksne døtre, de var så snille med oss. Vi fikk deilig mat og så fikk vi poteter. Det hadde ikke vi spist på flere år. I Bergen fikk vi noe kålrabi m/tre i. Vi bodde der like til høsten, vi hadde en fin sommer, vi ble kjent med mange barn. Vi fikk tresko som vi måtte gå i. Det var ikke vi vant med, så føttene våre var såre og ømme. I Bergen brukte vi fiskeskinnsko. Men alt blir en vane, men jeg lengtet etter mamma og pappa. De sendte brev til oss, men jeg klarte ikke å se skriften deres uten å grine. Jeg var en pyse, ble jeg fortalt. De kalte meg for mammabrel og brelunge. Men jeg må jo innrømme at vi hadde mange, mange fine dager med sol og bading.

Men endelig kom dagen da vi skulle få reise hjem. Jeg var veldig glad og det var Turid og. Men så ble det jo litt trist og. Vi hadde jo hatt det kjekt vi hadde fått mange gode venner. Og vi var blitt veldig glad i den ”gamle” mannen. Og så hadde jo Turid og jeg fått vært sammen hele tiden. Og det var jo det viktigste.

Da vi kom ”hjem” til klekottet, ventet en stor skuffelse. Leiligheten i Strandgt. var ikke ferdig, noen hadde vært og stjålet mange ting fra oss, de hadde brutt opp skapdøren og tatt fine ting. Vi fikk aldri vite hvem.

Da vi var på Stord, hadde mamma og pappa ordnet med plass til oss på Lindås. Jeg skulle bo hos distriktslegen på Lindås, mens min søster skulle få bo på en bondegård, heldiggrisen. Der var det hest, kyr, gris og høner. Også fikk hun hoppe i høyet sammen med de andre ungene på gården.

Jeg kom til et ”lege-hjem”, veldig stort, piano, bøker fra gulv til tak og tepper på alle gulver. Det var så flott, alt for flott, de hadde en mannlig tjener, og han var kokk og. Du verden som jeg lengtet etter mamma og pappa og ”kottet”. Vi skulle gå på skolen hverannen dag, og da fikk jeg treffe min søster, men bare da. Legen og fruene var strenge, men snille og jeg hadde lovet mamma at jeg skulle være snill og lydig. Men jeg gren mye når de ikke så. Og her skulle jeg være til krigen var slutt. Nå var det høsten 44. Det var forferdelig, og de hadde utedo, og der var det mørkt, men jeg hadde potte inne. Og den skulle ”tjeneren” tømme, det var veldig pinlig. Og jeg lengtet ”hjem”, og begynte å tisse i sengen, veldig flaut, jeg var blitt 10 år. Men jeg gledet meg til de dagene jeg skulle på skolen, men de dagene gikk altfor fort. Der var Turid og en veldig snill lærerinne. Hun hjalp meg med ”7 gangen”, for den fikk jeg ikke til.

Så dagene gikk jo fort, jeg fikk deilig mat og poteter. Men jeg tok av 10 kg, så da mine foreldre så meg, ble de forskrekket. Men de fikk vite at jeg spiste godt og hadde det fint. Hva visste de om det, tro?

Vinteren kom ”med masse snø”, og da fikk jeg ”renne” på kjelke med Turid og alle de andre barna. Det var veldig gøy, men vi måtte jo hjem, og det var ikke så gøy, for der var ikke Turid. Som jeg har nevnt, så bodde jeg hos en lege. Og han hadde et stort venteværelse, og der kunne vi leke med de barna som skulle til doktor. Det resulterte at jeg fikk både lus og skabb. Jeg holdt på å klø meg i hjel, men torde ikke si noe.

Da foreldrene min kom på besøk, sa jeg det til dem. Da fikk jeg være med dem en tur hjem, og allerede mandag var mamma og jeg til hudlege i Bergen. Og det var litt av en hestekurt jeg måtte igjennom, de smurte meg inn med ”Lapis” over hele kroppen og puttet meg i et dynetrek, så ikke kunne klø. Eddik skulle ta knekken på lusene så jeg ble greiet med en finkam, vi kalte den for ”lusegevær”. På den tiden hadde jeg langt, tykt hår. Det var grusomt. Jeg har mange ganger tenkt på hvorfor den legen jeg bodde hos ikke gjorde noe. Kanhende han ikke visste det, vi sa jo ingenting, og mamma var veldig flau og skamfull, tenk hennes datter hadde lus og skabb.

Men jeg ble jo bra etter en ukes tid, og måtte tilbake til Lindås, for skolen ventet. Og så var jo Turid der. Vi var jo bare sammen på skolen, men det var nå noe. Endelig kom den store dagen i mai. Fred, fint ord, sant?

Du verden for en fest. Folkefest. ”Hele byen” var på torget og brente alle de stygge svarte blendingsgardinene. Det ble litt av et bål. Alle var glade, alle danset, det var fantastisk. Etter hvert kom Turid og bestefar hjem og. Og så var vi samlet igjen alle fem.

Jeg husker:

- at pappa var vekke i flere dager, ingen visste hvor han var. Han kom heldigvis hjem igjen, da hadde han kjørt døde og sårede for Røde Kors.
- De stygge og svarte blendingsgardinene.
- At en tysker ringte på en kveld, for det var et vindu som ikke var blendet.
- Alle lysbombene, det var nesten like lyst som dagen.
- Når flyalarmen gikk, vi måtte bare springe i dekning.
- Hvor redde vi var hele tiden.
- At vi måtte stå i kø for å få litt melk
- De ”fantastiske” fiskeskinnskøene, mine var grønne og fargen rente av i regn.
- Og mye, mye mer.
- Men mest av alt når alt ble ”normalt” igjen, men det tok tid.
- At vi aldri må glemme.

Vennlig hilsen
Else Marie Kårtveit